

Scientologin som pseudovetenskap

Vad är egentligen scientologi? En vetenskap? En pseudovetenskap? En religion? En pseudoreligion?

När riktningen började framträda på 1950-talet, hade den vetenskapliga anspråk men knappast några religiösa anspråk. Dess vetenskapliga anspråk framgår redan av namnet, som starkt påminner om engelskans "science", vetenskap. Grundaren Ron Hubbard ansåg sig ha en ny kunskap om människan, en kunskap som stod över psykologin och psykoanalysen.

Efterhand upptäckte Hubbard att det kunde ha sina fördelar att etablera sig som religion - inte minst skattemässiga fördelar. Därför fick scientologin en "religiös" påbyggnad med bl a själavandringstro.

Om man studerar scientologins skrifter, finner man att riktningen i dag framträder med både vetenskapliga och religiösa anspråk. Detta ger upphov till två gränsdragningsfrågor: Är det vetenskap eller pseudovetenskap? Är det religion eller pseudoreligion?

Frågan vad som kan räknas som en religion är i och för sig mycket intressant, men det är de vetenskapliga anspråken som den här artikeln ska handla om.

Definition av vetenskap

Det är grundläggande för vetenskapligt arbete att man söker kunskap som är allmängiltig och oberoende av individen (intersubjektiv). I diskussioner

om gränsdragningen mellan vetenskap och pseudovetenskap brukar jag därför utgå från följande definition av vetenskap:

"Vetenskap är det systematiska sökandet efter sådan kunskap som inte beror av den enskilde individen utan som envar skulle kunna återfinna eller kontrollera."

Pseudovetenskap är sådant som inte är vetenskap, men som ändå utges för att vara det. För att se vad som är pseudovetenskap kan man använda sju kännetecken, som jag närmare har presenterat i boken "Vetenskap och ovetenskap" (Tiden, 1983). Låt oss här tillämpa dessa sju kännetecken på scientologin.

Auktoritetstro

Det första av kännetecknen är att vissa personer tillmätts så stor förmåga att avgöra vad som är sant och falskt, att andra bara har att rätta sig efter deras bedömningar.

Scientologin erbjuder ett av de mest extrema exemplen på sådan auktoritetstro. Hubbard får överhuvudtaget inte ifrågasättas. Själv har han inte uppvisat någon mera markant blygsamhet. Hans första bok i ämnet inleddes t ex med orden "Skapandet av dianetik är en milstolpe för människan, jämför-

bar med upptäckten av elden och överlägsen uppfinnandet av hjulet och valvbågen."

På försättsbladet till samma bok står det: "Dianetik är L Ron Hubbards varumärke med avseende på hans publicerade arbeten."

Inom scientologin vore det otänkbart att ifrågasätta Hubbards ord, och någon annan än han själv bidrar inte nämnvärt till lärans utveckling eller uttolkning.

Auktoritetstron har gått så långt att de mest trogna skriver under på ett kontrakt att tjäna Hubbards lära under 1000 000 000 år. (Man tror som sagt på själavandring.)

Experiment som inte kan upprepas

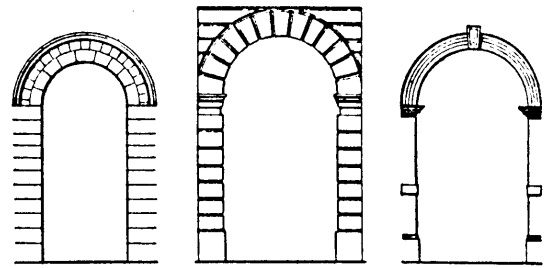
Det andra kännetecknet på pseudovetenskap är att man förlitar sig på experiment som utförts någon enstaka gång, men som inte går att upprepa med samma resultat.

I allmänhet bryr sig scientologer inte alls om att utföra några experiment. Hubbard har dock gjort några undersökningar av tomaters själsliv. Han påstår sig ha funnit elektriska reaktioner som visar att växterna har tankar och känslor. Då sådana experiment upprepas av konventionella växtfysiologer, som garderar sig mot felkällor, uppnås inga anmärkningsvärda resultat.

Handplockade exempel

Det tredje kännetecknet är att man använder handplockade exempel, när ett representativt (slumpmässigt) urval vore möjligt.

Scientologin har en ganska omfattande litteratur om hur man ska be-

Skapandet av dianetiken är överlägset uppfinnandet av valvbågen, enligt Hubbard.

handla olika slags psykiska problem. Men man har inte gjort den minsta ansträngning att finna representativa urval av "patienter". I stället handlar det i allt väsentligt om enstaka exempel på vad Hubbard anser sig ha botat.

Ovilja till prövning

Det fjärde kännetecknet på pseudovetenskap är att man inte försöker pröva teorin mot verkligheten, trots att detta vore möjligt.

Scientologerna har aldrig varit beredda att utsätta sin lära för vetenskaplig prövning, trots att läran innehåller många empiriska förutsägelser som kan prövas.

Ett exempel på detta är påståendena att man kan bota sjukdomar. Enligt Hubbards bok "Dianetik" kan man med scientologi bota "alla oorganiska, mentala sjukdomar och alla organiska, psykosomatiska sjukdomar med visshet om att alla fall utan åtskillnad blir fullständigt botade". Som psykosomatiska räknar han minst 70% av alla sjukdomar, bl a reumatism, allergier, astma och magsår. "Migrän är psykosom-

matisk och botas tillsammans med de övriga utan undantag med dianetikterapi."

Det skulle inte vara svårt att pröva om detta påstående är riktigt. Man kunde t ex jämföra två grupper av migrän- eller magsårspatienter, där den ena gruppen fick enbart konventionell behandling och den andra fick scientologisk "terapi" ("auditering", dvs samtal med en person som använder sk E-meter för att, som man tror, upptäcka spår av mycket tidiga minnen).

Hubbard och hans följe har emellertid inte tagit något som helst initiativ till en prövning av hans medicinska påståenden som, om de vore sanna, skulle revolutionera läkarvetenskapen.

Likgiltighet inför motsägande fakta

Det femte kännetecknet, som hänger nära samman med det förra, är att man hävdar att teorin är helt riktig, trots att det finns iakttagelser eller experiment som den inte stämmer med.

Ett exempel på detta är den sk E-metern, den förenklade "lögn-detektor" som scientologerna arbetar med. Den är ett enkelt elektriskt mätinstrument med sina båda poler kopplade till två plåtburkar som "patienten" håller i vardera handen.

Vid seriöst arbete med "lögn-detektorer" mäter man andra kropps-funktioner (andning, hjärtverksamhet) samtidigt med det elektriska motståndet över huden. Mätningen av hudmotståndet sker inte med löst hållna plåtburkar utan med ordentligt fastsatta elektroder. Flera utredningar har otvetydigt

visat att E-metern inte mäter några psykiska funktioner. Detta hindrar inte scientologerna från att fortsätta använda den.

Inbyggda undanflykter

Det sjätte kännetecknet är att man begär att teorin ska prövas på sådana villkor att den bara kan bekräftas, aldrig motsägas, av prövningens resultat, vilket detta än blir.

Hubbards lära innehåller ett betydande antal inbyggda undanflykter. De behövs eftersom han utlovar allehanda mirakulösa resultat av sina kurser.

Under scientologins första år var det högsta stadium man kunde uppnå genom Hubbards kurser att bli "clear", klar. Det innebär bl a att man får ett perfekt minne, och kommer ihåg allt man någonsin hört eller sett. (En mera påtaglig effekt, då som nu, är att man förlorat en avsevärd summa pengar på den serie kurser som behövs för att bli "clear".)

I sin bok "Fads and Fallacies in the Name of Science" har Martin Gardner berättat om Hubbards första offentliga demonstration av en "clear". Förevisningspersonen var en ung kvinna som bl a skulle ha genomgått ett antal universitetskurser. De närvarande kunde snabbt konstatera att hon hade glömt bort det mesta av vad hon hört under föreläsningarna. Efter en stund bad en av åhörarna Hubbard att vända ryggen mot kvinnan. Därefter frågade åhöraren henne vilken färg det var på Hubbards slips. Hon lyckades inte svara rätt på den frågan. Hubbard tvingades då tillgripa någon förevändning om

att det fanns ett dolt minnesspår ("engram") kvar som fortfarande hindrade henne från att bli "clear".

På motsvarande sätt har tusentals "clears" fått olika förevändningar till svar när de inte uppnått de olika resultat som "clear"-nivån skulle ge. Detsamma gäller alla dem som uppnått de olika nivåer över "clear" som Hubbard efterhand har presenterat. I de högre graderna av "operating thetan" (OT) sägs man t ex bli allsmäktig, dvs man kan t ex få vem som helst att göra vad som helst bara genom att önska det. Självfallet kan myterna om sådana förmågor bara upprätthållas med hjälp av bortförklaringar om varför de inte fungerar i det ena eller andra enskilda fallet.

Förklaringar överges utan att ersättas

Det sjunde och sista av mina kännetecken på pseudovetenskap är att man överger hållbara förklaringar utan att sätta något i stället, så att den nya teorin lämnar mer oförklarad än den gamla.

Den ursprungliga grundtanken i scientologin är att människans psyke till stor del beror på vilka ord som yttrades i hennes omgivning på tidigt fosterstadium, även strax efter befruktningen. Den "terapi" som scientologerna bedriver går till stor del ut på att finna och oskadliggöra dolda minnen (engram).

Godtar man denna teori, kullkastas våra teorier om hörseln (att vi hör

med örat, som då ännu inte är utvecklat), om minnet (att det är förlagt i hjärnan, som inte heller bildats vid denna tidpunkt) och om barns språkförståelse (som vi anser i allt väsentligt utvecklas efter födelsen). Det finns emellertid inga mänskliga beteenden som scientologin kan förklara och som konventionell psykologi skulle gå bet på. Att ersätta gängse biologi och psykologi med scientologins teorier är därför ett mycket dåligt byte.

Absurt men lockande

Scientologin uppfyller alltså alla de sju kriterierna för pseudovetenskap. Dess läror är så absurda att det kan vara svårt att förstå hur människor alls kan lockas in i sekten.

En viktig del av förklaringen är att man inte från början exponeras för läran i dess helhet. Den första kontakten med sekten brukar vara att man erbjuds ett personlighetstest. Testet går under namnet "Oxford Personality Test", men har givetvis bara namnet gemensamt med Oxford-universitetet. För den som inte känner till psykologisk testmetod är det inte så lätt att avslöja att testet är värdelöst som psykologisk mätmetod.

Testresultatet är detsamma för alla som genomgår testet. Oberoende av hur man svarar på frågorna får man beskedet: Du är i behov av auditering ("terapi").

Det är inte heller alldeles lätt för en lekman att genomskåda audite-

ringen. Det är ju inte så lätt att veta var gränserna går för hur psykoterapi kan vara beskaffad.

Så drivs man gradvis, med kurs efter kurs, mot en helt annan världsbild än den man hade före kontakten med sekten. Scientologin har en mycket utvecklad egen terminologi, där ett stort antal ord har en helt annan betydelse än i det vanliga språket. Man kan därför alltid avfärda kritiker utanför sekten med argumentet att de inte ens vet vad det hela handlar om. (Scientologitoppen reagerar särskilt hårt mot kritiker som är avhoppare från sekten. I motsats till andra kritiker kan de lätt tränga bakom scientologins tjocka dimridåer av ord och "facktermer".)

Överlever kärnvapenkriget?

Efter ett tags vistelse i "the org" (organisationen) kan man bringas att tro de mest märkliga ting. Så t ex kan man bli övertygad om att man kan bli immun mot radioaktivitet genom att delta i vissa (dyra) scientologikurser. Denna tro har scientologin för övrigt gemensam med Jehovas vittnen. Inom båda sekterna hävdar man att de egna trogna blir de enda som kommer att överleva det förestående kärnvapenkriget. Inom Jehovas vittnen förklaras detta dock enbart med att den gudomliga nåden exklusivt gäller de egna medlemmarna; scientologerna har en pseudovetenskaplig förklaring där bl a överdoser av vitaminer spelar en viktig roll.

Scientologin är en utpräglad pseudovetenskap. Och vad värre är: Det är en pseudovetenskap som lockar till sig osäkra människor och gör dem beroende.

Sven Ove Hansson _____

Underorganisationer

Scientologerna är specialister på att bilda underordnade kamporganisationer som undersken av oberoende går scientologirörelsens ärenden.

Här är den senaste uppsamlingslistan över sådana organisationer. Några organisationer kan vara tillfälligt nedlagda för att återuppstå vid lämplig tidpunkt, som exempelvis Social Coordination - SOCO. Vi har därför funnit det riktigt att endast justera listan med kompletteringar avseende nytillkomna täckmantlar:

Advanced ability center
Celebrity center
Dianetikcenter
Forum för religion och livssyn
Freedom bokdistribution
Föreningen för aktiva studier
Föreningen humanitär verksamhet
Kommittén för brottsminskning och social service
Kommittén för mänskliga rättigheter
Miljöfront
Miljötrygghetsfonden
Narconon
Purification center
Riksförbundet för miljöterapi
Safe Environment Fund
Social Coordination, SOCO
Svenska föreningen för L Ron Hubbards metodik

Peter Sörensen - F R I

